HODNOTOVÁ ORIENTACE STUDENTŮ UČITELSKÝCH STUDIJNÍCH PROGRAMŮ BĚHEM PANDEMIE COVID-19 V ČESKÉ REPUBLICE

THE VALUE ORIENTATION OF STUDENTS IN TEACHER TRAINING PROGRAMS DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN THE CZECH REPUBLIC

Kristýna Balátová[1]

1 Oddělení sociálních věd, Institut celoživotního vzdělávání, Mendelova univerzita v Brně, Brno

Abstrakt

Tématem příspěvku je výzkum aktuálního stavu hodnot a hodnotového zaměření u studentů učitelských studijních programů realizovaných na vysokých školách v ČR během pandemie COVID-19. Šetření metodologicky vychází z kvantitativní výzkumné strategie. Jako nástroj sběru dat byl zvolen dotazník PVQ. Příspěvek vychází z dat získaných od 500 respondentů, kterými byli studenti učitelských studijních programů dvou českých vysokých škol. Analýza dat získaných dotazníkovým šetřením probíhala prostřednictvím deskriptivní, induktivní a vícerozměrné statistiky v aplikaci Statistica 12 a SPSS 22.0.

Klíčová slova: *hodnoty, studenti, učitelské studijní programy, PVQ, COVID-19, Česká republika*

Abstract

The paper aims on the research of current state of values and value orientation among students of teacher training programs implemented at universities in the Czech Republic during the COVID-19 pandemic. The research is based on a quantitative research strategy. PVQ questionnaire was chosen as the data collection tool. The paper is based on data obtained from 500 respondents, who were students of teacher training programs at two Czech universities. The analysis of the data was performed using descriptive, inductive and multidimensional statistics in the Statistica 12 and SPSS 22.0.

Keywords: *values, students, teacher training programs, PVQ, COVID-19, Czech Republic*

1 Úvod

Hodnoty mohou být jak výraznými inkluzívními faktory, tak i bariérami ve fungování jedince ve společnosti. Hodnotami nazýváme vlastnosti, které jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci, události atd., ve spojitosti s uspokojováním vlastních potřeb a zájmů. V psychologickém pojetí lze hodnoty vnímat jako subjektivní ocenění, které osoba přisuzuje určitým věcem, jevům atp. Hodnoty (resp. hodnotové orientace) se utvářejí a diferencují v procesu socializace člověka do společnosti. Některé z nich jsou sdílené jen určitými skupinami, jiné celou společností (Rokeach, 1973).

2 Teorie

Stejně jako se vyvíjí v čase celá společnost, vyvíjí se i hodnoty jedinců, kteří tuto společnost tvoří. Není proto překvapivé, že na proměnu hodnot má vliv řada událostí s celospolečenským dopadem. Těmito událostmi přitom mohou být i různé společenské krize. V minulosti se jednalo kupř. o různé ekonomické krize, např. velká hospodářská krize, nebo poslední krize z let 2008–2014 (viz Elder, 1999; ad.), případně také různé války, či problematika migrace (viz Daniel et al., 2013; Lönnqvist, et al., 2011). Celosvětové šíření onemocnění COVID-19 lze bez jakýkoliv diskusí do těchto událostí též zařadit. Není pochyb o tom, že tato nemoc má významné psychologické a sociální dopady na celosvětovou populaci. Obecně má tedy potenciál ke změně dosavadních hodnot jedinců činných v mnoha oblastech lidské společnosti (srov. Saladino, et al., 2020). Jednou z těchto oblastí je i vysoké školství respektive studium učitelství v České republice, na které je zaměřen tento příspěvek.

3 Metodologie výzkumu

Hlavním cílem příspěvku je představit aktuální stav hodnot a hodnotového zaměření u studentů učitelských studijních programů realizovaných na vysokých školách v ČR během pandemie COVID-19. Výzkum metodologicky vychází z kvantitativní výzkumné strategie. Jednalo se o tzv. dostupný výběr, resp. záměrný typ výběru. Jako nástroj sběru dat byl zvolen dotazník PVQ (Portrait Values Questionnaire) autorů Schwartz & Rubel (2005). Ten obsahuje celkem

21 škálovaných položek Lickertova typu. Každá položka má 6 bodů na stupnici (ve znění od vůbec se mi nepodobá, až po velmi se mi podobá). Samotný výzkumný nástroj je tvořen ze tří částí, jež se zaměřují na instrukce ohledně práce s dotazníkem, identifikaci demografických položek, jakými jsou věk, gender ad. a také obsahuje škály s danými popisy, k nimž se má respondent vyjádřit. Následně byl výzkumný nástroj převeden do podoby elektronického dotazníku v aplikaci Google Forms. Respondenty tvořili studenti učitelských studijních programů dvou českých vysokých škol, kteří byli k účasti na dotazníkovém šetření oslovováni hromadně prostřednictvím univerzitní pošty. Příspěvek vychází z dat získaných od 500 respondentů. Analýza získaných dat probíhala prostřednictvím deskriptivní, induktivní a vícerozměrné statistiky v aplikaci Statistica 12 a SPSS 22.0. Po provedení operacionalizace byla stanovena spolehlivost (reliabilita) dotazníku prostřednictvím koeficientu Cronbachova alfa. Dále byla provedena faktorová analýza s Varimax rotací, test ANOVA a Pearsonův korelační koeficient. Vhodnost faktorové analýzy byla zjišťována Kaiser-Meyer-Olkinovým (KMO) testem a Bartlettovým testem sféricity.

4 Výsledky

Výsledky výzkumu poukazují na vztah mezi vybranými dimenzemi hodnot u dotazníku PVQ a stanovenými demografickými charakteristikami. Ukazuje se, že studenti učitelských studijních programů realizovaných na vysokých školách v České republice během pandemie COVID-19 tíhnou k dimenzi hodnot nazvané konzervace, která obsahuje oblasti jako je bezpečnost, konformismus a tradice. Dále se ukazuje, že studenti v této době méně preferují hodnoty, které sytí dimenzi otevřenosti ke změně. V souvislosti s nezávisle proměnnou gender vyšly v datech rozdíly takto, ženy jsou méně otevřeny ke změně než muži a současně jsou více konzervativní než muži.

5 Závěry a diskuse

Na základě výsledků výzkumu lze konstatovat, že u studentů učitelských studijních programů realizovaných na vysokých školách v České republice v období pandemie COVID-19 je zřejmá vysoká míra konzervativismu a současně také menší otevřenost ke změnám, respektive vyšší inklinace k bezpečí a jistotě než

přijímání nových informací či hledisek (srov. např. Sortheix et al., 2017; Anýžová, 2018 aj.). V podobném ohledu se o rozdělení hodnot v populaci zmiňují i autoři Schwartz & Rubel (2005), kteří hovoří o tom, že muži (krom jiného) připisují větší důležitost moci, stimulaci, hédonismu a úspěchům, zatímco benevolence, univerzalismus a bezpečnost pro ně není v tomto smyslu důležitou hodnotou oproti ženám.

6 Literatura

Anýžová, P. (2018). Liší se vzdělanostní skupiny v hodnotových orientacích? In Hamplová, D., & Katrňák, T. (eds.), *Na vzdělání záleží: Jak vzdělanostní rozdíly ovlivňují osudy lidí v české společnosti* (s. 137–152). Brno: Centrum pro stadium demokracie a kultury.

Daniel, E., et al. (2013). Brief report: Early adolescents' value development at war time. *Journal of Adolescence*, *36*, 651–655.

Elder, G. H. (1999). *Children of the great depression: Social change in life experience.* Boulder.

Lönnqvist, J., et al. (2011). Personal values before and after migration: A longitudinal case study on value change in Ingrian–Finnish migrants. *Social Psychological and Personality Science*, *2*(6) 584–591.

Rokeach M. (1973). *The Nature of Human Values.* The Free Press.

Saladino V, et al. (2020). The Psychological and Social Impact of Covid-19: New Perspectives of Well- Being. *Frontiers in Psychology*, *11*(5).

Schwartz, S. H., & Rubel, T. (2005). Sex Differences in Value Priorities: Cross-Cultural and Multimethod Studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, *89*(6), 1010–1028.

Sortheix, F. M., et al. (2019). Changes in Young Europeans' Values During the Global Financial Crisis. *Social Psychological and Personality Science*, *10*(1), 15–25.